

Itàlia es reconcilia amb els Borja

Itàlia sembla decidida a absoldre definitivament la família Borja de la llegenda negra a què l'ha condemnada la història. La inauguració de dues exposicions que recorren la vida del papa Alexandre VI i de la seua filla Lucrecia Borja són el punt de partida per restituir la memòria històrica d'una de les nissagues més importants de l'Europa dels segles XV i XVI.

Aquesta serà una tardor borgiana a Itàlia. La coincidència en la inauguració de dues exposicions al voltant dels Borja —una a Roma centrada en Alexandre VI i l'altra a Ferrara dedicada a Lucrecia— ha posat d'actualitat la nissaga valenciana més famosa i poderosa de la història i s'ha convertit en una ocasió única per conèixer —més enllà dels aspectes històrics i de la llegenda negra que sempre ha envoltat alguns dels seus membres— una de les grans famílies que van protagonitzar la vida a la Itàlia del Cinquecento.

En el cèntric Palazzo Ruspoli de Roma es pot visitar la primera d'aquestes dues grans exposicions. *Els Borja. L'art del poder (I Borgia. L'arte del potere)*, una mostra absolutament desproveïda dels excessos que la llegenda negra va atribuir als Borja, està concebuda com una rica i original síntesi expositiva de l'univers cultural, històric i religiós de l'època en què van viure i van regnar els Borja, sota la qual es van establir els orígens de l'Europa moderna.

Organitzada per la prestigiosa Fundació Memmo —propietària del Palazzo Ruspoli— i per la Generalitat Valenciana, l'exposició reuneix 234 peces, entre pintures, escultures, armes, manuscrits, ceràmica, joies, medalles i objectes d'època que han estat cedits per nombroses institucions i museus europeus. No debades, la figura d'Alexandre VI va traspasar —i encara traspassa— les fronteres de la Roma renaixentista. Encara que no sempre amb la millor imatge. “Va ser definit com el pitjor papa de l'església —recordava la comissària de l'exposició, Carla Alfano, durant la presentació, el passat 3 d'octubre— però

cal dir que és absolutament fals. Les coses que va fer eren normals en aquella època, i les van repetir els seus antecessors i els seus successors. L'assassinat d'enemics, cardenals amb esposes i fills, el nepotisme... són elements de la vida dels segles XV i XVI.”

La mostra, que estarà oberta fins el proper 23 de febrer, recorre cronològicament la vida d'Alexandre VI, des que el 1455 el seu oncle, Alfons de Borja, va ser nomenat papa amb el nom de Calixt III, fins els últims dies de la seua vida. La mostra, però, no oblida els divuit anys que Roderic de Borja va passar a València, abans de marxar a Roma sota la protecció de l'oncle. Així, es poden contemplar diverses obres excepcionals, com un retrat sobre cuir d'Alexandre VI realitzat per Joan de Joanes quan encara era arquebisbe de València, o el quadre de la *Verge contra les Febres*, l'única obra de Pinturicchio que hi ha a l'estat espanyol i que va ser un encàrrec del Borja per a la col·legiata de la seua ciutat natal, Xàtiva.

I és clar, també hi és present sant Vicent Ferrer, qui —diu la història— va predir que Calixt III arribaria a ocupar el càrrec més cobdiciat de l'església i que, tal i com efectivament va passar, el primer papa Borja el faria sant. La taula on apareix el sant, que representa sis miracles, és una de les joies de la mostra juntament amb una reproducció gegant d'*El carro de fenc*, del Bosch, on se suposa que el papa que apareix conduït al judici final és el mateix Alexandre VI.

La vida íntima i personal de Roderic de Borja també apareix representada a l'exposició a través dels magnífics retrats de Vanozza Cattanei, la mare

A l'esquerra, el papa Alexandre VI, en un retrat realitzat per Joan de Joanes que forma part de la sèrie de bisbes i arquebisbes de la catedral de València. A la dreta, retrat de Lucrecia realitzat per Bartolomeo Veneto. A sota, floc de cabells de Lucrecia que la filla del papa va regalar al cardenal i humanista Pietro Bembo i que segles mes tard Lord Byron va arribar a tenir a les mans. Al costat, Alfons d'Este, el tercer i últim marit de Lucrecia, en un retrat de Dosso Dossi. Un home, diuen, de caràcter aspre i poc familiar.

de tres dels seus fills, i de dos d'aquests fills, Cèsar i Lucrecia Borja.

Homenatge a la 'principessa spagnola'. Justament Lucrecia és la protagonista de la segona gran exposició que es pot veure a Itàlia aquesta tardor. Ferrara, la ciutat on la filla d'Alexandre VI va passar els últims anys de la seua vida, li ret un homenatge quan se celebren cinc-cents anys de la seua arribada a la cort per casar-se —per tercera vegada i per voluntat del seu pare— amb Alfons d'Este, hereu del ducat d'Este. Lucrecia va viure 17 anys a Ferrara (del 1502 al 1519), dedicada a les pràctiques religioses i també a relacionar-se amb els representants d'altres cases nobles i amb artistes i literats de l'època.

L'exposició —la primera que es dedica específicament a Lucrecia amb l'objec-

tiu de reconstruir la vida d'un personatge històric i símbol d'una època— reuneix, tot i les poques imatges que se'n conserven, pintures dels protagonistes de l'època, entre d'altres del seu marit, Alfons d'Este, i del cardenal i humanista Pietro Bembo, qui va mantenir una intensa relació epistolar amb la filla del papa. A més, es poden contemplar manuscrits de Lucrecia, un inventari de la roba i les joies de la princesa, medalles, el document que certifica la seua mort (el 1519) i un floc de cabells de Lucrecia que es conserva a la Pinacoteca Ambrosiana de Milà.

A l'exposició, que es pot visitar fins el 15 de desembre, no falten referències als anys que Lucrecia va viure a Roma i als seus principals protagonistes: el pare, Alexandre VI, el germà Cèsar i ella mateixa, en un retrat de

Bartolomeo Veneto, procedent del Museu de Nimes.

Aquesta exposició, però, no és més que un dels molts actes que ha programat la ciutat de Ferrara per celebrar els cinc-cents anys de l'arribada de Lucrecia a la ciutat. De fet, fins al mes de febrer hi haurà seminaris, conferències i concerts dedicats a la figura de Lucrecia Borja i a l'època en què va viure. I per culminar els actes, l'Ajuntament ha previst un recorregut per explorar l'escenari de la breu presència a Ferrara d'aquesta *principessa spagnola*, com l'anomenen a Ferrara. Un itinerari en quatre etapes que acompanyarà el visitant en la recerca del costat més humà d'un personatge que —com tota la seua família— té encara tants vessants per descobrir.

Rosanna Melià